

Időszerűség

VISSZHANG - LXII. évfolyam, 11. szám, 2018. március 14.

Bár nem hiszem „tévedhetetlen költőnek” Nagy Lászlót, és meggyőződése, hogy nincs senki, aki tévedhetetlen lenne, utoljára Rákosi pajtás volt „tévedhetetlen”, de az az időszak hál’ istennek elmúlt, mindettől függetlenül örömmel olvastam Pál Sándor Attila írását (*Egy tévedhetetlen költő [Nagy Lászlóról]*, *ÉS*, 2018/5., február 2.).

Magam hosszú évek óta szkeptikus vagyok a költői életművek utóéletét illetően, az elmúlt mintegy négy évtizedben számos esetben láttam, tapasztaltam, hogyan merül feledésbe egy-egy, az adott szerző életében jelentősnek hitt írói-költői életmű. Hogy mitől is marad fenn valamilyen mű, vers vagy akár szépprózai alkotás, az igen nehezen megfogalmazható, és – ezt az utóbbi évtizedek is bizonyítják – előre szinte megjósolhatatlan.

Emlékszem arra a bizonyos televíziós interjúra, amit Pál Sándor Attila emleget. Másodikos gimnazista voltam, ma úgy mondanánk, tizedik osztályos, és az a beszélgetés – akkoriban – rám is nagyon erős hatással volt. Tény, hogy volt valami szuggesztív ereje Nagy Lászlónak, ami átjött a televízió képernyőjén, de az is tény, hogy abban az időben jobbra csak egyetlen televíziós csatorna volt, és már az is szenzációnak számított, hogy kortárs költővel láthatunk beszélgetést, emlékezetem szerint nem volt ez gyakori abban az időben. Mindezzel nem arra kívánok utalni, hogy Nagy László a rendszer dédelgetett költője lett volna, nem értékítélet ez, csak ténymegállapítás.

Mint ahogy tény az is, hogy nemkevéssé pátosz van jelen abban az interjúban, a „költői szerep” felnagyított kissé, még akkor is az, ha maga a meginterjúvált is arról beszél, hogy a költőnek nem feladata minden társadalmi kérdésre „választ” adni vagy bármilyen egyéb – mindennapi – problémát megoldani. A legendás utolsó mondatok, amelyeket Pál Sándor Attila is idéz, jellegzetesen „vátesszi” magatartásra utalnak, amely magatartást a nyolcvanas évek elején indult nemzedékünk meglehetősen távolságtartással kezelt akkoriban.

Ugyanakkor Nagy László hatása kétségtelenül jelen volt. Az az „összetorlódott” nemzedék, amelyhez magam is tartozom, és amely a nyolcvanas évek kezdetének sajátosságai miatt semmiképpen sem mondható egyetlen generációnak, mert nagyon jelentős, olykor évtizedes különbségek jellemezték az együtt fellépőket, tehát a nyolcvanas évek elején, a *Ver/s/ziók* antológiával fémjelvezhető nemzedék tagjaival kapcsolatban sokszor túlzott Kassák-hatást emlegettek a kritikusok, holott – ha kissé alaposabban megnézzük az akkor született műveket – Nagy László hatása éppúgy jelen volt, mint akár az amerikai beatköltészeté.

A nyolcvanas évek elején felerősödő experimentalizmus természetes módon nyitott teret olyan – akkor kevésbé ismert – verstípusok felé, mint a képvers, és kritikusaink ebben is a kassáki tipografikus költészet továbbélését látták, holott rám például Nagy László hetvenes évek közepén publikált képversei legalább akkora befolyással voltak, mint Kassák vagy a korai avantgárd művészete. Első képverseimet, amelyeket még írógéppel készítettem, Nagy László *Képversek és betűképek* című összeállítását megismerve hoztam létre, és ezt a mai napig fontosnak érzem hangsúlyozni. Nagy László ilyen jellegű művei megjelentek abban a bizonyos háromkötetes *Versek és versfordítások* című összeállításban is, amit Pál Sándor Attila is említ.

Hogy milyen művek lesznek időtállóak, nem tudhatjuk. De tény, hogy Nagy László a sajátos képi világú szabad verseiben, prózaverseiben és az ezekben az években írt képverseiben meglehetősen hasonló

módon alkot, mint az akkori európai vagy tengerentúli jelentős alkotók többsége. Ahogy Pierre vagy Ilse Garnier Franciaországban, vagy Haroldo, illetve Augusto de Campos Brazíliában, ő is felfedezi magának a szöveg képiségében rejlő lehetőséget, és él is ezzel a kifejezési móddal, méghozzá maradandó alkotásokat hozva létre. Van olyan képverse, ahol a szöveg a tipikus, népi szürrealizmusra jellemző dinamikával íródik, és ez szerveződik egyben képpé is, ilyen például a *Kereszt az első szerelemre* vagy a *Húsvét* című munka, de van olyan, amelyben a képiség dominál, és a szöveg a képi megfogalmazásnak mintegy háttérrel ad, ilyen az *Emberpár* című munka, amely esetében a csupa nagybetűvel írt ÉVA név fogakkal teli száját szimbolizál, amelyben a csupa kis betűvel írt ádám név mintegy eltűnik. Vagy ilyen a *Hordószónok II.* című munka, amelyben az „előre” szó egyszerre csak hátrafelé kezd el „menetelni”.

Említést érdemel Nagy László *Őnarckép* című alkotása, ahol a szöveg kirajzolja a szerző fejformáját, mintegy azt szimbolizálva, hogy ő minden tekintetben a verssel, a mondattal, a betűvel azonosul. Külön érdekessége ennek a munkának, hogy a nyaki részt rajzoló legalsó sorban egy repülő grafikai jele és a „HUNGARIAN AIRLINES” felirat jelenik meg. Tudni lehet, hogy Nagy László egyik traumatikus élménye az volt, hogy Bulgáriából kellett volna hazautaznia, amikor lekésett egy repülőgépet, amely a felszállás után nem sokkal lezuhant, így ő életben maradt.

Nagy László képversei nem tipografikusak, a különböző betűnagyságoknak nincs olyan erős szerepük, mint például Kassák esetében. Korai, a *Betűpiramis* című kötetemben található, eredetileg írógéppel készített képverseimre ezért is voltak nagy hatással. Talán ez is adalék lehet Nagy László költészetének a továbbéléséhez. Nagy László ezen képversei újból és újból hatással lehetnek a fiatalabb generációkra.

Úgy vélem, az a tény, hogy negyven évvel egy szerző halála után még beszélünk róla, gondolkodunk róla, önmagában bizonyítja, hogy az a szerző itt van közöttünk. Bár nem volt tévedhetetlen, és a váteszi pátoszt a mai napig túlzónak érzem, magam is úgy gondolom, ahogy Pál Sándor Attila, vagyis, hogy a XX. század egyik jelentős költőjéről beszélünk.